

Handleiding PeTOS in het VSO

Inhoudsopgave

Introductie PeTOS VSO	3
Handreiking.....	4
Doelenstructuur – in ontwikkeling.....	10

Introductie PeTOS VSO

PeTOS VSO is de makkelijk uit te spreken afkorting van psycho-educatie voor jongeren met een taalontwikkelingsstoornis. Het is speciaal ontworpen om samen met deze jongeren systematisch te werken aan het leren kennen van de eigen (binnen)wereld. Dit helpt hen begrijpen hoe hun gedachten, gevoelens en gedrag werken. Zo kunnen ze beter omgaan met uitdagingen en problemen rondom hun TOS in het dagelijks leven.

PeTOS VSO is ontwikkeld door professionals uit het cluster 2 onderwijs, die dagelijks werken met jongeren met TOS. Deze methode is specifiek ontworpen voor leerjaar 1 en 2 van het VSO, met de nadruk op praktische toepasbaarheid en ervaringsgericht leren. De lessen die zijn ontwikkeld kunnen ook worden gebruikt binnen de cluster 2 Ambulante Dienst. Het is echter belangrijk om iedere keer zorgvuldig te overwegen of de lesopzet geschikt is voor de betreffende setting.

Handreiking

PeTOS VSO biedt gedegen psycho-educatie aan jongeren op een manier die goed aansluit bij hun onderwijs- en ondersteuningsbehoeften. Dit programma is bedoeld voor zowel leerlingen in het Praktijkonderwijs (PRO) als in het Voorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs (VMBO). Kentalis heeft hiervoor een basisprogramma opgesteld voor de VSO-scholen.

PeTOS VSO dient als uitgangspunt voor professionals, die de inhoud naar wens kunnen aanpassen aan de specifieke behoeften van hun groep of klas. De lessen zijn ontwikkeld voor een rooster van 45 tot 50 minuten per sessie. Afhankelijk van de groep kan het echter nodig zijn om een les sneller of juist langzamer te doorlopen.

Het is belangrijk dat de lessen worden afgestemd op het gedrag van de leerlingen. Differentieer waar nodig om zo goed mogelijk aan te sluiten bij de individuele behoeften van elke leerling. De lessen zijn thematisch ontwikkeld met een zorgvuldige opbouw die rekening houdt met de fase in de schoolloopbaan, de leeftijdsfase en de interesses van de leerlingen op dat moment.

We begrijpen dat elke klas uniek is en dat de behoeften kunnen verschillen. Daarom is PeTOS VSO zo ingericht dat elke professional de vrijheid heeft om in te schatten of een bepaald thema beter eerder of later aan bod kan komen, afhankelijk van de behoeften en dynamiek van de groep. Hoewel er een richtlijn is voor een aanbod in het eerste of tweede leerjaar, moedigen we professionals aan om flexibel te zijn en indien nodig van deze richtlijn af te wijken om beter aan te kunnen sluiten bij de ontwikkeldoelen van de leerlingen. Op deze manier streven we ernaar om een positieve en betekenisvolle leerervaring te bieden die aansluit bij de individuele ontwikkeldoelen.

De lessen zijn zorgvuldig samengesteld met een focus op inhoud (wat bieden we aan), didactiek (hoe bieden we het aan), en vormgeving die aansluit bij de doelgroep. De focus ligt hierbij op een goed gefundeerde inhoud, aangeboden in toegankelijke instructies en aansprekende werkvormen, passend bij onze doelgroep. De vormgeving is fris, eenvoudig en leeftijdsadequaat. Hoewel de meeste lessen al zijn ontwikkeld, zijn er ook nog enkele lessen in doorontwikkeling.

Kortom, PeTOS VSO biedt een flexibel en adaptief programma dat professionals de tools geeft om hun lessen optimaal af te stemmen op de behoeften van hun leerlingen, met als doel een positieve en effectieve leerervaring te creëren.

Thema's leerjaar 1:

- 1) Levensweg - Mijn Toekomst
- 2) Wie ben ik
- 3) Mijn TOS
- 4) Vol Hoofd
- 5) Helpende Gedachten
- 6) Omgaan met Emoties
- 7) Grenzen Ervaren

Thema's leerjaar 2:

- 8) Opfris en terugblik
- 9) Mijn TOS ervaren
- 10) Puberbrein & TOS
- 11) Executieve Functies
- 12) Theory of Mind
- 13) Mijn Toolbox

De PowerPoints

De lessen van PeTOS VSO worden gepubliceerd via beveiligde PowerPoints op petos.kentalis.nl om de consistentie en kwaliteit van het lesmateriaal te waarborgen. Dit voorkomt variaties en zorgt ervoor dat alle professionals met dezelfde up-to-date inhoud werken. Het is aan de professional om, waar nodig, te differentiëren in het aanbod om zo goed mogelijk aan te sluiten bij de behoeften van de leerlingen.

Het kan zijn dat er in de loop van de tijd nieuwe inzichten ontstaan, dat er aanpassingen zijn gemaakt om beter aan te sluiten bij de behoeften van de leerlingen, of dat er nieuwe activiteiten zijn toegevoegd om de leservaring te verrijken. Daarom is het essentieel om altijd de meest recente versie van de lessen te gebruiken. We raden dan ook aan om voorafgaand aan iedere les en aan ieder nieuw leerjaar de nieuwste lesversie van onze website te downloaden, zodat je het beste kunt bieden aan je leerlingen.

Wil je aan de slag met een les? Klik op de link van de PowerPoint en klik op 'alleen lezen' zodra het programma zich opent.

Opbouw van de PowerPoints

De PowerPoints van PeTOS VSO hebben alleen eenzelfde lay-out. Er is gekozen voor een frisse en eenvoudige opmaak met leeftijdsadequate afbeeldingen ter visualisatie. Wat de inhoud betreft hebben de PowerPoints allen vrijwel dezelfde indeling, welke gebaseerd is op het Expliciete Directe Instructie-model:

- Titeldia   Introductie van de les
- Vorige les   Ophalen voorkennis
- Deze les   Lesdoelen
- Inhoudelijke dia's   Instructie – Begeleide Inoefening – Zelfstandige Verwerking
- Hoe is de les gegaan?   Lesevaluatie

Notities in de PowerPoints

De **lesopzet** staat beschreven in de notities van de PowerPoint. Zo heb je alle informatie die je nodig hebt voor de les handig bij elkaar en kun je snel aan de slag. Bij elke dia staat beschreven wat je aan uitleg kunt geven, welke vragen je kunt stellen en welke werkvormen je kunt hanteren. Soms staat er (LET OP:). Dit is dan een extra belangrijk aandachtspunt voor de organisatie van de les of een belangrijk punt in de uitleg aan de leerlingen.

De Titeldia

Bij het voorbereiden van de les gebruik je de notities bij de titeldia. Hierin staat bij elke les altijd de volgende informatie:

(1) **Materialen**

Opsomming van materialen die je nodig hebt in deze les

(2) **Vorbereiding**

Opsomming van wat je moet doen om goed voorbereid de les te kunnen geven

(3) **Introductie van de les voor de docent**

Beschrijving van waar deze les over gaat en waarom

Beschrijving van hoe de lijn past in de leerlijn van PeTOS VSO

Beschrijving van de belangrijkste kernpunten: wat is de boodschap die we leerlingen mee willen geven?

(4) **Leerlingen denken na over**

Beschrijving van waar we hopen dat de leerlingen in deze les over na zullen denken

Lees voorafgaand aan de les deze notities goed door. Het is belangrijk om daarbij punt 3 en 4 niet te vergeten. Die zorgen ervoor dat je tijdens de les goed weet wat je wilt overbrengen en waarom. Het biedt daarmee houvast.

In dit document wordt van alle lessen bijgehouden aan welke doelen de leerlingen werken. In de PowerPoints staan de doelen weergegeven in leerlingtaal.

Doelenstructuur – in ontwikkeling

In de doelenstructuur staat beschreven in de taal van de cluster-2-professional waar hij/zij met de leerlingen aan werkt. Hierbij is het genummerde doel altijd het algemene leerdoel. De letters (bijv. 1a, 1b) geven een opbouw in moeilijkheidsgraad aan binnen het algemene doel.

De doelenstructuur is nog in ontwikkeling en wordt naar verwachting in het 1e kwartaal van 2025 verder afgerond.

Lessenreeks 1. Levensweg – Mijn Toekomst

Lessen

Les 1. Mijn Levensweg: Ervaringsoefening

Les 2. Psycho-educatie: Wat & Waarom

Les 1. De Levensweg: Ervaringsoefening

Algemene kennis

1. De leerling omschrijft de betekenis van het woord 'de levensweg'
2. De leerling omschrijft de betekenis van het woord 'het obstakel'
3. De leerling maakt kennis met het woord 'de psycho-educatie'

Inzicht in jezelf

4. *De leerling vertelt wat voor hem belangrijke levensdoelen zijn*
  - a. De leerling kiest met hulp van de docent enkele levensdoelen uit de doelenplaten
  - b. De leerling kiest zonder hulp enkele levensdoelen uit de doelenplaten
  - c. De leerling kiest zonder hulp zelfbedachte levensdoelen en schrijft deze op
5. *De leerling beschrijft zijn ervaring bij het tegenkomen van obstakels*
  - a. De leerling vertelt (met hulp van de docent) of het tegenkomen van obstakels fijn of niet fijn voelt
  - b. De leerling vertelt in zelfgekozen gevoelswoorden hoe het tegenkomen van obstakels werd ervaren

Les 2. Psycho-Educatie: Wat & Waarom

Algemene kennis

1. De leerling omschrijft de betekenis van het woord 'de psycho-educatie'.
2. De leerling vertelt wat hij in de lessen psycho-educatie aan onderwerpen kan verwachten.
3. De leerling vertelt waarom leren over jezelf belangrijk is.

Inzicht in jezelf

4. *De leerling vertelt over zichzelf*
  - a. De leerling geeft met hulp van de docent antwoord op een korte, enkelvoudige vraag, bijv. 'wat zijn je hobby's?'
  - b. De leerling geeft met hulp van de docent antwoord op een brede, open vraag, bijvoorbeeld: 'Kun je wat over jezelf vertellen?'
  - c. De leerling geeft zonder hulp van de docent antwoord op een brede, open vraag.

Inzicht in jezelf in relatie tot anderen

5. De leerling geeft een voorbeeld van iets dat hij en een klasgenoot hetzelfde hebben.
6. De leerling geeft een voorbeeld van iets dat hij en een klasgenoot verschillend hebben.

Lessenreeks 2. Wie ben ik

Les 3. Spin in het Web – deel 1

Les 4. Spin in het Web – deel 2

Les 5. Kwaliteiten – Deel 1

Les 6. Kwaliteiten – Deel 2

Les 7. Kwaliteiten – Deel 3

Les 8. Zwaktes – Deel 1

Les 9. Zwaktes – Deel 2

Les 3 en 4. Spin in het Web

Inzicht in jezelf

1. De leerling vertelt wat hij leuk en niet leuk vindt aan zichzelf.
2. De leerling vertelt wat hij leuk en niet leuk vindt buiten zichzelf (bijv. schoolvakken, eten, etc.).
3. De leerling vertelt wat hij goed kan en wat hij moeilijk vindt.
4. De leerling vertelt wat zijn hobby's zijn.
5. De leerling vertelt wat hij spannend vindt.

Inzicht in jezelf in relatie tot anderen

6. De leerling luistert mee naar wat een klasgenoot over zichzelf vertelt.
7. De leerling helpt een ander door vragen te stellen.
8. De leerling helpt een ander door iets over zijn klasgenoot te vertellen.

Les 5 t/m 7. Mijn kwaliteiten – Deel 1 t/m 3

Algemene kennis

1. De leerling omschrijft de betekenis van het woord ‘de sterkte’.
2. De leerling omschrijft de betekenis van het woord ‘de kwaliteit’

Inzicht in jezelf

3. *De leerling heeft inzicht in de eigen sterktes*
  - a. De leerling kiest uit voorbeelden van kwaliteiten ten minste drie kwaliteiten die op hem/haar/hen van toepassing zijn.
  - b. De leerling beschrijft ten minste drie van zijn/haar/diens kwaliteiten in eigen woorden.
  - c. De leerling brengt bij ten minste drie kwaliteiten een volgorde aan in hoe sterk hij/zij/hen deze kwaliteit bij zichzelf ervaart.

Inzicht in jezelf in relatie tot een ander

4. *De leerling heeft inzicht in de kwaliteiten van een ander*
  - a. De leerling kiest uit voorbeelden van kwaliteiten de kwaliteiten uit die hij/zij/hen vindt passen bij verschillende klasgenoten.
  - b. De leerling beschrijft de kwaliteit(en) van een klasgenoot in eigen woorden.

Les 8 en 9. Zwaktes deel 1 en 2

Algemene kennis

1. De leerling omschrijft de betekenis van het woord 'de zwakte'.
2. De leerling omschrijft het verschil tussen een sterkte en een zwakte.

Inzicht in jezelf

3. *De leerling heeft inzicht in de eigen zwaktes*
  - a. De leerling kiest uit voorbeelden van zwaktes ten minste drie zwaktes die op hem van toepassing zijn.
  - b. De leerling beschrijft ten minste drie van zijn zwaktes in eigen woorden.
  - c. De leerling omschrijft welke zwakte bij zichzelf hij zou willen veranderen.